

complet al servei de Déu i a les obres de caritat, trobava encara temps per a seguir col·laborant a les seves revistes preferides: «La Ciudad de Dios», «Revista de Espiritualidad» i «Estudios Franciscanos» en la seva nova sèrie.

Últimament, en sentir-se malalt, cercà un recés al convent de Religioses de la Divina Providència, de Badalona, d'on era capellà en el moment en què, la nit de Nadal del 1951, un atac de cor l'abaté sobtadament.

Déu el tingui en glòria!

JOAQUIM CARRERAS I ARTAU

AUGUSTIN FLICHE

* 1884 - † 1951

Nat a Montpellier el 1884, estudiant a París (Liceu Louis-le-Grand i Facultat de Filosofia i Lletres), professor d'Història al Liceu de Bordeus i després a la Facultat de Filosofia i Lletres de la dita ciutat, Augustin Fliche acabà per fixar-se a la seva ciutat natal, el 1919, quan fou nomenat professor d'Història medieval a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Montpellier. Allí descabdella la seva obra docent i la seva obra historiogràfica fins que la mort se l'enduu l'any 1951.

La seva obra docent va manifestar-se en la formació de nombrosos deixebles, que ocupen avui càrrecs en els diversos graons de l'ensenyament i que no obliden la lluminositat i la novetat de les seves lliçons, la guia paternal que exercia prop d'ells. La seva obra historiogràfica, que va començar, es pot dir, amb la seva tesi doctoral *Le Règne de Philippe I*, va orientar-se aviat, sens dubte per influència de la seva formació familiar, sòlidament catòlica, cap a la història de l'Església, i, encara que no va deixar de consagrar estudis a altres aspectes de l'evolució històrica, com la seva *Evolution de l'Europe occidentale de 888 à 1125*, fou la història eclesiàstica el que va concentrar la seva activitat i el que li va donar l'anomenada en el món de la historiografia. A partir de 1929, publica *Réforme Grégorienne, Chrétienté médiévale* (dins la *Histoire générale* de Glotz) i, sobretot, la *Histoire générale de l'Église depuis les origines jusqu'à la fin du XIXe siècle*, obra monumental que ell dirigia i que ell elaborava, ajudat per altres col·laboradors. Quinze volums n'havien aparegut, que han estat considerats com «el més bell monument elevat per historiadors imparcials a la grandesa de l'Església».

Assistent a congressos internacionals, conferenciant en els grans centres universitaris de diversos països, professor durant un any a la Universitat de Lovaina, degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de Montpellier, membre de l'Institut de França, el professor Fliche va esforçar-se també a elevar el nivell dels estudis històrics en els medis regionals i locals llenguadocians i a donar-los un relleu internacional. Per això va fundar la *Fédération Historique du Languedoc méditerranéen et du Roussillon*, vinculant-hi així també la Catalunya francesa, i va organitzar els Congressos de la França mediterrània, als quals va voler associar-hi també la Catalunya d'ençà de l'Albera, invitant-hi alguns dels nostres historiadors. Al del maig de 1949, tingut a Montpellier, vam assistir-hi en representació de l'INSTITUT, i no podem oblidar el tracte especial de què ens va fer objecte, que es va traduir, al final del banquet ofert per ell

als professors estrangers, en les paraules que va pronunciar. «No crec necessari de fer cap discurs», va dir, «però vull aixecar la meua copa en honor de Catalunya». També llavors de l'homenatge al senyor Puig i Cadafalch, amb motiu dels seus vuitanta anys, va significar la seva voluntat d'assistir personalment a l'acte de lliurament del primer volum de la Miscel·lània, i si no va realitzar-ho, fou perquè la mort ens el prengué pocs mesos abans. Altres catalans podrien parlar, així mateix, de les atencions que va tenir sempre envers ells en hores difícils. Recordem, encara, que, en un dels cursos de la Universitat d'Aix de Provença, va fer una sèrie de conferències sota el títol afalagador de *La thalassocràtie catalane*. Tot plegat vol dir que al nostre dol per la desaparició de l'historiador eminent, endut per una cruel malaltia quan encara podia haver donat els fruits més madurs de la seva producció, s'uneix la nostra aflicció per la pèrdua d'un bon amic de Catalunya.

FERRAN SOLDEVILA

EMILIO CAMPS CAZORLA

* 1903 - † 1952

Mort a Madrid, el dia 28 de gener de 1952, en plena maduresa i activitat, Emilio Camps Cazorla era un dels millors coneixedors de l'art hispànic. Format al caliu del Centro de Estudios Históricos de Madrid, on començà a treballar l'any 1916, quan era encara un infant, fou un dels deixebles predilectes de Manuel Gómez Moreno i de F. X. Sánchez Cantón, i, pels seus estudis de conjunt, s'havia ocupat sovint de l'art català. Camps Cazorla tenia també una activitat destacada com a arqueòleg, puix que havia pres part en diverses excavacions, entre altres al poblat del bronze mediterrani de Montefrío, al poblat del ferro cèltic de las Cogotas, a la necròpolis ibèrica de Tugia, a la visigòtica de Castiltierra, i a les del palau califal de Medina Azzahara. La seva especialitat, però, eren els estudis d'història artística de l'època visigòtica i musulmana i sobre la ceràmica medieval i les seves derivacions posteriors.

Era un conferenciant incansable, i en aquest concepte un dels més actius membres de les Misiones de Arte iniciades pel citat Centro de Estudios Históricos. Aquesta activitat perjudicà la seva tasca d'escriptor, de la qual queden, de tota manera, nombrosos articles de revista. El seu treball més important, titulat *El arte hispano visigótico*, ha restat inèdit, encara que el capítol sobre aquest art aparegut al volum III de la *Historia de España* dirigida per Menéndez Pidal, n'és un resum complet. Recordem, a més, el llibre *El arte románico en España*, les *Cartillas de Arqueología española*, i, amb caràcter pòstum, ha aparegut darrerament (1953) un volum titulat *Módulo, prospecciones y composición de la Arquitectura califal cordobesa*.

Pertanyia des del 1930 al Cos de Museus, i des del 1949 al d'Universitats. En el primer havia estat sots-director del Museu Arqueològic Nacional de Madrid. A la mort, també inesperada, de Taracena, Camps el succeí en la direcció, però la mort el sorprengué es pot dir al moment de prendre possessió del seu nou càrrec, per al qual reunia les millors condicions, la qual cosa fa més sensible la seva pèrdua. A part de la col·laboració amb Taracena en la